

Građansko novinarstvo

Ravnjak, Ksenija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:669067>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

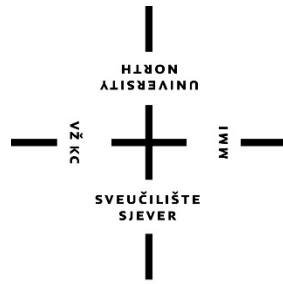
Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

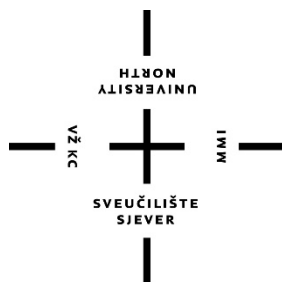

Sveučilište Sjever

Završni rad br. NN_NOV_2019

Građansko novinarstvo

Ksenija Ravnjak, 1398/336

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. NN_NOV_2019

Građansko novinarstvo

Studentica

Ksenija Ravnjak, 1398/336

Mentor

doc. dr. sc. Željko Krušelj

Koprivnica, rujan 2019. godine

Sažetak

Predmet je završnog rada građansko novinarstvo te njegov utjecaj na novinarsku struku i profesionalno novinarstvo. Građansko je novinarstvo specifični oblik izvještavanja kojeg realiziraju i kojim se koriste građani diljem svijeta. U teorijskom dijelu završnog rada analizirana je povijest građanskog novinarstva te njegova uloga nekoć i danas, pri čemu su analizirani primjeri građanskog novinarstva u demokratskim i nedemokratskim državama te primjeri takvog oblika novinarstva u Republici Hrvatskoj. Za potrebe završnog rada provedeno je anketno istraživanje kojem je cilj bio ispitati stavove građana o građanskom novinarstvu. Kao mjerni instrument korišten je anketni upitnik kreiran posebno za potrebe istraživanja. U istraživanju je sudjelovalo 115 građana Koprivnice i okolice. Rezultati istraživanja pokazali su da stavovi anketiranih građana o građanskom novinarstvu nisu pretežno pozitivni, ali da smatraju da se takvo novinarstvo smije poticati.

Ključne riječi: građansko novinarstvo, profesionalno novinarstvo, portali, društvene mreže, demokratske države, nedemokratske države

Popis korištenih kratica

WTC	Svjetski trgovački centar (engl. <i>World Trade Center</i>)
UGC	Sadržaj koji generiraju korisnici (engl. <i>User Generated Content</i>)
SAD	Sjedinjene Američke Države

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Građansko novinarstvo	2
2.1.	Definicija građanskog novinarstva	2
2.2.	Povijest građanskog novinarstva	3
2.3.	Uloga građanskog novinarstva	5
2.4.	Motivacija za građansko novinarstvo.....	6
2.5.	Utjecaj građanskog novinarstva na medije i na društvo.....	6
2.6.	Etika građanskog novinarstva	8
2.7.	Kritika građanskog novinarstva	9
3.	Građansko novinarstvo u praksi.....	12
3.1.	Primjeri građanskog novinarstva u državama napredne demokracije.....	12
3.1.1.	<i>Primjer Njemačke.....</i>	<i>12</i>
3.1.2.	<i>Primjer Francuske.....</i>	<i>12</i>
3.2.	Primjeri građanskog novinarstva u nedemokratskim državama	13
3.2.1.	<i>Primjer nekih afričkih država.....</i>	<i>14</i>
3.2.2.	<i>Primjer Iraka.....</i>	<i>15</i>
3.3.	Primjeri građanskog novinarstva u Republici Hrvatskoj	15
4.	Empirijsko istraživanje – stavovi građana o građanskom novinarstvu.....	19
4.1.	Metodologija istraživanja	19
4.1.1.	<i>Predmet istraživanja</i>	<i>19</i>
4.1.2.	<i>Cilj i zadatci istraživanja</i>	<i>19</i>
4.1.3.	<i>Istraživačke hipoteze</i>	<i>20</i>
4.1.4.	<i>Metode istraživanja.....</i>	<i>20</i>
4.1.5.	<i>Mjerni instrument.....</i>	<i>20</i>
4.1.6.	<i>Uzorak istraživanja.....</i>	<i>21</i>
4.2.	Rezultati istraživanja	21
5.	Zaključak.....	33
6.	Literatura.....	36
	Popis slika i grafikona.....	38

1. Uvod

Predmet je ovog završnog rada građansko novinarstvo. U današnje vrijeme građanima je zbog razvoja mobilne i internetske tehnologije omogućeno bilježiti događaje kojima svjedoče i na internetu dijeliti sadržaje vezane uz te događaje. Na taj način građani postaju novinari, doduše u amaterskom smislu te riječi. Međutim, postavlja se pitanje kakav je utjecaj građanskog novinarstva na medije, odnosno je li građansko novinarstvo pozitivno ili negativno utjecalo na današnje novinarstvo. Sigurno je da profesionalni novinari, odnosno osobe koje se bave medijima, imaju određeno mišljenje o građanskom novinarstvu. Zanimljivo bi, stoga, bilo ispitati kakvo mišljenje o građanskom novinarstvu imaju sami građani, bez obzira plasiraju li vijesti putem medija ili ne. Cilj je završnog rada detaljnije analizirati stavove građana o tom suvremenom fenomenu.

S obzirom na to da je riječ o završnom radu koji za ostvarivanje postavljenog cilja zahtijeva istraživački pristup, problematiku istražujemo na temelju primarnih izvora, odnosno na temelju rezultata dobivenih provođenjem ankete. Kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi, u završnom radu koriste se sljedeće metode istraživanja: induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda analize, metoda sinteze, metoda komparacije, metoda generalizacije, metoda deskripcije, metoda klasifikacije i metoda anketiranja ^[1].

Završni rad sadrži šest poglavlja. Prvo je poglavlje uvod u kojem se iznosi predmet i cilj završnog rada, kao i njegova struktura. Drugo poglavlje rada vezano je za građansko novinarstvo. U tom poglavlju definiramo pojam građanskog novinarstva te analiziramo njegovu povijest, njegovu uloga, motivaciju za građansko novinarstvo, utjecaj građanskog novinarstva na medije i na društvo, etiku građanskog novinarstva te kritiku takvog načina komuniciranja. Treće poglavlje završnog rada odnosi se na građansko novinarstvo u praksi. U tom poglavlju analiziramo primjere građanskog novinarstva u državama razvijene demokracije i u nedemokratskim državama te primjere građanskog novinarstva u Republici Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju završnog rada analiziramo metodologiju i rezultate empirijskog istraživanja koje je provedeno za potrebe završnog rada, a koje je vezano za stavove studenata o građanskom novinarstvu. Osim toga, u tom se poglavlju rada verificiramo istraživačke hipoteze. Peto je poglavlje zaključak u kojem se sažeto iznosi sve što je istaknuto u radu te donosimo određene spoznaje o građanskom novinarstvu. Šesto poglavlje sadrži popis literature korištene prilikom pisanja rada. Završnom radu pridodan je i popis tablica i grafikona korištenih prilikom pisanja rada. Na kraju je priložen anketni upitnik korišten u istraživanju.

2. Građansko novinarstvo

Prije nego bude riječi o primjerima građanskog novinarstva u Republici Hrvatskoj i u svijetu, potrebno je odrediti pojam građanskog novinarstva, analizirati njegovu povijest, ulogu, motivaciju za građansko novinarstvo, utjecaj tog novinarstva na medije i na društvo te analizirati etiku i kritiku građanskog novinarstva.

2.1. Definicija građanskog novinarstva

Građansko novinarstvo (engl. *citizen journalism*) je relativno noviji pojam. Taj se pojam razvijao usporedno s rastom interaktivnih funkcija na internetu^[2]. Po svojim karakteristikama građansko novinarstvo odudara od tradicionalnog novinarstva^[3].

U literaturi se ističe da je pojam građanskog novinarstva skovala kolumbijska profesorica Clemencia Rodriguez, koja je taj pojam i definirala, i to kao „transformativne procese koji se odvijaju među sudionicima i njihovim zajednicama“^[4].

Prema Allanu, građansko novinarstvo se može odrediti kao vrsta reportaže u prvom licu u kojoj pojedinci usvajaju ili oponašaju ulogu profesionalnog novinara kako bi sudjelovali u izradi vijesti, često u vrijeme krize, tragedija i katastrofa^[5].

Husejnefendić, pak, ističe da je građansko novinarstvo „posebna vrsta novinarstva gdje su građani subjekti komunikacijskog procesa i aktivno kreiraju tekstove, fotografije ili snimke, a koji doprinose razjašnjenju neizvjesnosti (bilo kao novost ili kao dopuna postojeće informacije) te ih diseminiraju masovnoj publici – drugim građanima s namjerom da informiraju i/ili učine komunikacijsku sferu demokratičnijom“^[6]. Autor ističe da pojava građanskog novinarstva „korespondira s jačanjem demokratskih aspiracija i težnji u tradicionalnim društvima, praćenih građanskim aktivizmom, reafirmacijom koncepta participativne demokracije, proširenjem spektra ekonomskih sloboda na socijalnu, političku i kulturnu sferu i novom komunikacijskom situacijom omogućenom pojavom i razvojem interneta, u prvom redu Weba 2.0 i općom dostupnošću suvremenih digitalnih komunikacijskih uređaja“.

Dakle, ideja je građanskog novinarstva da ljudi koji nisu educirani da budu profesionalni novinari, samostalno ili u suradnji s drugima, koriste alate moderne tehnologije i globalnu distribuciju interneta za stvaranje, povećanje ili provjeru medija^[7].

Svi projekti građanskog novinarstva imaju određene karakteristike, a to su^[8]:

- dostupnost tehničkih kapaciteta (nerijetko u skromnim razmjerima)

- razvijena srednja klasa
- nezadovoljstvo publike pisanjem u službenim ili *mainstream* medijima
- volja i želja publike da se čuje njihov glas
- ukidanje posredovanja između autora i čitatelja, odsustvo urednika i strukturiranog medija.

Iako obuhvaća mnoge aspekte i javlja se u različitim oblicima, građansko novinarstvo je novinarski sadržaj koji doprinosi procesu izvještavanja. Građansko novinarstvo se danas sve više doživljava kao oblik poštenog izvještavanja koje provode građani diljem svijeta s bilo kojeg mjesta. Građani novinari su ljudi koji su nekad bili poznati kao publika^[2].

2.2. Povijest građanskog novinarstva

Građansko novinarstvo nije novi fenomen. Ono se javlja istovremeno kada i moderna građanska država, koja se temelji na srednjoj klasi zaposlenoj ne više u industriji, već u području pružanja različitih usluga^[8].

Uobičajeno je shvaćanje da povijest građanskog novinarstva kao masovnog fenomena počinje nakon terorističkih napada na Svjetski trgovački centar (engl. *World Trade Center* – WTC) u New Yorku u rujnu 2011. godine. Naime, tada su brojni svjedoci tog terorističkog napada, zasigurno i najvećeg u svjetskoj povijesti, mahom obični građani snimili veliki broj fotografija i videa koje su potom objavljivali na svojim blogovima ili na društvenim mrežama. Tako je javnost dobila priliku vidjeti kako je na licu mjesta sve doista izgledalo u trenutku terorističkog napada. Jedna od fotografija koja je taj dan snimljena dobila je i nagradu za građansko novinarstvo 2006. godine^[6].

Među događajima koji su ukazali na ogroman potencijal građanskog novinarstva bili su tsunami u jugoistočnoj i južnoj Aziji 2004. godine, teroristički napad na željezničku stanicu u Londonu u lipnju 2005. godine, potres na Haitiju 2010. godine i sl.^[9] Nakon tsunamija u Aziji 2004. godine pojam građanskog novinarstva spominje se prvi put^[4]. „Građani su sami osvojili medijski prostor i to upravo onaj najvažniji, informativni, aktivno sudjelujući u prikupljanju, izvještavanju i analizi medijskih događaja“^[10]. Iako su informacije koje je javnost dobivala od građana novinara bile neslužbene i neprofesionalne te su potjecale iz „sirovih“ izvora, one su sigurno brže dospijevale u javnost od vijesti koje su objavljivale velike svjetske novinarske agencije koje imaju značajne materijalne resurse. U slučaju spomenutih i drugih velikih događaja, obično prirodnih katastrofa ili terorističkih napada, građani novinari prvi su

objavljivali brojne fotografije i videa koja su snimili svojim mobilnim telefonima, izvještavali putem telefonskih poziva, a za to su im čak neke medijske kuće nudile i novac^[6].

Kronološki gledano, građansko novinarstvo se razvijalo u nekoliko faza^[6]:

- Pokretanje internetskih stranica, internetskih portala i informativnih servisa te mogućnosti komentiranja (od 1990. do danas) – prvi internetski portali koji su bili orijentirani prema informiranju nisu pružali dvosmjernu interaktivnost. Međutim, razvojem Weba 2.0 to je omogućeno, bilo anonimno ili korištenjem poveznica s društvenih mreža (u novije vrijeme) i identitetima s tih mreža koji mogu ili ne moraju biti anonimni. Komentiranje čitatelja i posjetitelja internetskih portala odrazilo se na mogućnost komentiranja članaka, ali i na ispravak, demanti ili zahtjev za provjerom objavljenih informacija.
- Mogućnost povezivanja blogova s internetskim portalima (od 2000. godine do danas) – diseminacija sadržaja blogera preko internetskog portala i informativnih stranica prvi je ozbiljniji korak prema građanskom novinarstvu jer su se osim grafičkih i video normi počele objavljivati i tekstualne forme, kao što su članci, komentari, izvještaji, kritike i kolumne. U početku blogosfera nije nudila tu mogućnost, ali se s razvojem društvenih platformi omogućilo lakše i jednostavnije dijeljenje sadržaja sa socijalnim mrežama koje su bile u ekspanziji.
- Samostalne platforme građanskog novinarstva (od 1999. godine do danas) – te platforme (blogovi, *news* portali ili portali za razmjenu sadržaja i informacija) zamišljene su kao baze koje se koriste samo ili gotovo samo za građansko novinarstvo. Samostalne platforme građanskog novinarstva dijele se na one koje imaju urednika i one čiji sadržaj nije uređivan, točnije čiji je sadržaj objavljen ili podijeljen u neobrađenoj formi. Primjeri tih platformi jesu OhMyNews koja je pokrenuta 2000. godine i IndyMedia (Independent Media Center) koja je pokrenuta 1999. godine.
- Wiki-novinarstvo (od 2003. godine do danas) – odnosi se na „kolaborativno novinarstvo“ koje zastupa neutralno gledište, za razliku od građanskog novinarstva. Ono pruža mogućnost svakom građaninu novinaru da osim bavljenja novinarskim poslom bude i urednik vlastitog sadržaja.
- Integrirano novinarstvo (od 2006. godine do danas) – označava profesionalno i građansko novinarstvo pod jednim krovom. To znači da se pojedine teme, često one koje su od lokalnog značaja, obrađuju i profesionalno i amaterski te se njihov sadržaj uspoređuje kako bi se pronašli zajednički elementi koji se zatim verificiraju i prilagođavaju.

- Printano građansko novinarstvo (od 2010. godine do danas) – odnosi se na objavljivanje sadržaja s platformi građana novinara. Spomenuti OhMyNews, koristeći se uslugama 1900 građana novinara koji su dopisnici i šezdesetak stalnih zaposlenika, printa vlastiti sadržaj. Ističe se i RegionalMedienAustria, platforma koja također ima bazu građana novinara iz Austrije koji rade kao dopisnici i koja uz to svakodnevno printa vlastiti sadržaj.

2.3. Uloga građanskog novinarstva

Danas su mediji uglavnom u privatnom vlasništvu, što znači da ostvaruju profit od oglašavanja. Zbog toga se mogu donositi određena uređivačka pravila i odluke kojima će se zadržati oglašivači. Tako u nekim slučajevima mediji nisu mogli objavljivati određene informacije jer su ugovorima s oglašivačima bili vezani da te informacije nisu za objavljivanje. To je svakako negativna posljedica činjenice da su mediji pretežno u privatnom vlasništvu^[4]. Osim toga, tradicionalni mediji su pod financijskim pritiskom, posebno tiskovine, pa su smanjili broj zaposlenika, ponajprije novinara koji izvještavaju iz inozemstva. U nekim državama, primjerice u SAD-u, veći broj lokalnih novina se gasi^[9].

Upravo je zato važna uloga građanskog novinarstva. Građani novinari objavljuju sadržaj koji je vezan za različite teme, a često i za one teme o kojima ne izvještavaju *mainstream* mediji^[4]. Danas, kada je gotovo svima dostupan internet i kada veliki broj ljudi koristi društvene mreže, razmjena informacija nije nikada bila lakša pa je gotovo nemoguće sakriti bilo kakve informacije od javnosti. Osim toga, građani novinari u pravilu nemaju skrivene namjere, već samo žele izvijestiti o onome čemu su svjedočili. Oni nisu vezani za oglašivače i zato su objektivniji u odabiru informacija koje žele objaviti^[11].

Treba istaknuti i da građansko novinarstvo doprinosi demokratizaciji društva. To je posebno važno kada je riječ o cenzuri. U državama u kojima je politički sustav takav da zabranjuje objavu relevantnih informacija ili ih cenzurira, građani novinari postaju zagovornici demokracije, a ponekad i jedini točan izvor vijesti. Ne samo da novinari građani objavljuju vijesti kojima informiraju javnost, već i kritički preispituju društvene probleme i aktivnosti koje provodi država^[11]. Javnost kao da osjeća da tradicionalni masovni mediji više ne pružaju informacije koje su za nju bitne, već da oni slijede komercijalne i političke ciljeve^[9].

U skladu s time vidljivo je da je uloga građanskog novinarstva različita, ali da je uglavnom pozitivna za medije te za društvo.

2.4. Motivacija za građansko novinarstvo

Građani novinari imaju različite motive zbog kojih dijele ili objavljuju svoj sadržaj i informiraju javnost. To može biti želja da s drugima podijele svoja saznanja i misli, da informiraju javnost, da izraze sebe kroz sadržaj koji objavljuju ili neki drugi razlog^[4]. Temeljna je namjera građana novinara da pružaju neovisne, pouzdane, točne i relevantne informacije^[7].

Joseph Kokenge je 2010. godine intervjuirao pet građana novinara koji su na internetskoj stranici Mymissourian.com redovito objavljivali svoj sadržaj s ciljem analiziranja njihovih osjećaja prije, tijekom i nakon pitanja i objavljivanja svojih priča, kako je javnost reagirala na objavljene sadržaje te kakav je odnos građana novinara prema zajednici ili profesionalnim medijima. Građani novinari koji su intervjuirani su John Hall, David VanDyke, Jack Wideman, Robin Nuttall i Charles Dudley Jr. Pritom je Hall objavio više od stotinu foto eseja i još više fotografija na kojima prikazuje život u Missouriju. Nuttall je, pak, objavio više od 20 članaka i postao popularan kolumnist. VanDyke je objavio četiri sadržaja kao građanin novinar, fokusirajući se na recenzije knjiga i osobne eseje. Wideman je, pak, objavljivao sadržaj koji je orijentiran na sport, dok se Dudley Jr. bavio aktivizmom. Ta je kvalitativna analiza pokazala da su razlozi za pisanje i objavljivanje sadržaja na spomenutoj internetskoj stranici bili sljedeći: ispitanici su željeli podijeliti ideje i misli sa svojom zajednicom, dobiti povratnu informaciju od zajednice te pokušati pomoći ljudima. Što se tiče dobiti od objavljivanja sadržaja, ispitanici građani novinari ističu da je njihova dobit profesionalna, ali i osobna^[12].

Naravno, osim motiva koji su izdvojeni na temelju provedene kvalitativne analize, postoje i drugi motivi zbog kojih se građani novinari odlučuju na objavljivanje sadržaja na internetu, odnosno na građansko novinarstvo. Ti se motivi razlikuju od jednog do drugog pojedinca. Ipak, sigurno je jedan od važnijih motiva koje imaju građani novinari informiranje i educiranje javnosti. Dokaz tome su brojni primjeri u kojima građani novinari informiraju javnost o određenoj krizi, kao što su prosvjedi, prirodne katastrofe i teroristički napadi, pokazujući im ono čemu su svjedočili^[4].

Može se zaključiti da su motivi građana novinara višestruki, odnosno da se motivacija za građansko novinarstvo razlikuje od pojedinca do pojedinca, ali zasigurno je kod većine građana novinara važan motiv za tu aktivnost informiranje i educiranje javnosti.

2.5. Utjecaj građanskog novinarstva na medije i na društvo

Neosporno je da je građansko novinarstvo utjecalo na medije i na društvo. Tijekom godina se tradicionalno novinarstvo mijenjalo zbog građanskog novinarstva. Građanske novinare nije

moguće kontrolirati jer oni ne odgovaraju ni oglašivačima ni državi. Građanski novinari ne kontroliraju koje će informacije objaviti, a koje neće. Često sadržaj koji objavljuju nije uređivan, već je „sirov“, pa građani novinari objavljuju vijesti onakvima kakve ih zaista vide. Upravo su se zbog svega toga tradicionalni mediji trebali prilagoditi novostima koje je u novinarstvo unijelo građansko novinarstvo.

Treba istaknuti da je građansko novinarstvo utjecalo na odnos između profesionalnih novinara i građana novinara pa je došlo do podjele na dvije strane, što je vidljivo u stavovima „mi protiv njih“^[4]. Profesionalni novinari educirali su se za posao koji rade te ga nastoje obaviti kao profesionalci i što je moguće objektivnije te u skladu s etičkim načelima novinarske struke, dok su građani novinari amateri zbog kojih izgleda kao da je novinarstvo „palo na niske grane“.

Građansko novinarstvo dovelo je i do preklapanja građanskog i tradicionalnog novinarstva. Zato se sve više navode informacije s blogova ili društvenih medija, intervjuiraju se blogeri ili se oni plaćaju kao slobodni suradnici u *mainstream* medijima. S druge strane, profesionalni novinari sve više pišu blogove izvan svojih medijskih organizacija i svojeg radnog vremena. Na taj se način počinju brisati granice između građanskog i tradicionalnog novinarstva^[13].

Nadalje, građansko je novinarstvo omogućilo građanima, koji su do jučer bili samo publika, da i oni sudjeluju u kreiranju sadržaja, odnosno da se objavi onaj sadržaj za koji mediji nisu pokazali interes ili koji možda nisu prikazali na pravi način. Građani novinari potiču i intenzivniji politički angažman svojih sugrađana te zagovaraju njihovu aktivniju ulogu u odabiranju vijesti i definiranju tema^[14]. Tako će javnost biti upoznata s određenim događajima i vidjet će te događaje točno onako kako su se i dogodili s obzirom na to da se veći dio sadržaja koji objavljuju građani novinari ne uređuje, nego se prikazuje u svojem „sirovom“ obliku, bez cenzure. Time se omogućuje građanima da preispitaju sadržaj koji objavljuju tradicionalni mediji, da ne uzimaju činjenice koje ti mediji prezentiraju zdravo za gotovo, da budu aktivniji i da sudjeluju u raspravama. To posebno vrijedi za nedemokratske države. Primjer je Kina i potres koji se u Kini dogodio 2008. godine. Tada su građani mogli istražiti i kritizirati radnje koje je provodila kineska vlada. Ipak, neki istraživači upozoravaju da su u nekim slučajevima vlade država razvile taktike kojima ograničavaju takve aktivnosti i nalaze načine da kontroliraju građansko novinarstvo. Tako je kineska vlada nakon spomenutog potresa platila pojedincima da objavljuju sadržaj na internetu kojim podržavaju radnje koje je poduzimala, ili je ograničavala radiovalove i platforme društvenih mreža^[15].

2.6. Etika građanskog novinarstva

Za korisnike internetskih stranica koji se promatraju kao komunikatori nikada nisu postojala određena pravila, osim općenitih preporuka o etičnom ponašanju koja vrijede i za ostale medije^[16]. Međutim, poput profesionalnih novinara, i građani novinari trebaju biti svjesni određenih etičkih vrijednosti koje mogu utjecati na njihovu građansku dužnost. Iako ne moraju raditi kao profesionalni novinari, i građani novinari trebaju poštivati etičke smjernice.

Prema *Filozofskom rječniku* etika jest „filozofijska disciplina koja ispituje ciljeve i smisao moralnih htijenja, temeljne kriterije vrednovanja moralnih čina i uopće zasnovanost i izvor morala“^[17]. To je „skup načela moralnoga (čudorednog) ponašanja nekoga društva ili društvene skupine koja se zasnivaju na temeljnim društvenim vrijednostima kao što su: dobrotu, poštenje, dužnost, istina ljudskost itd.“, odnosno znanost o moralu kao društvenom fenomenu koji se izražava u konkretnim ljudskim postupcima u okviru pravila, maksima i civilizacijskih zasada jednoga društva“^[18].

Neke od etičkih vrijednosti koje građani novinari trebaju poštovati, a koje će omogućiti objektivno izvještavanje, jesu sljedeće^[19]:

- Smanjenje štete – etičko građansko novinarstvo tretira izvore, subjekte, kolege i javnost kao ljudska bića koja zaslužuju poštovanje. Oni bi trebali uravnotežiti potrebu javnosti za informacijama od moguće štete ili nelagode.
- Građani novinari trebaju prezentirati činjenice – trebaju ponuditi ono što su izravno promatrali te ne smiju izmišljati pojedinosti i nagađati, pri čemu trebaju škrtariti sa superlativima i pridjevima.
- Građani novinari trebaju izbjegavati glasine – ne bi trebali vjerovati samo jednom izvoru, bez obzira na to koliko taj izvor bio pouzdan, već trebaju provjeriti činjenice prije nego ih objave.
- Trebaju izostaviti svoje mišljenje – kao novinari trebali bi se držati činjenica i ostvariti svoje osobne poglede izvan priče.
- Građani novinari trebaju izbjegavati plagijatorstvo – trebali bi kritički analizirati materijal koji objavljuju i navesti svoje izvore, bez obzira na to odakle su preuzeli materijal.
- Trebali bi se uvijek predstaviti – osobe s kojima građani novinari razgovaraju trebaju znati tko su oni i o čemu pišu te hoće li koristiti informacije koje s njima podijele (potrebno je poštovati svoje izvore).

- Trebaju identificirati svoje izvore – izvori trebaju znati da će biti spomenuti, a ako žele ostati anonimni, to treba unaprijed dogovoriti.
- Potrebno je provjeriti činjenice – podaci se provjeravaju iz drugih izvora i uvijek se koriste pouzdani izvori kako bi se eliminirale pogreške i preuveličavanje.
- I fotografije trebaju imati integritet – kao što bi vijesti trebale biti točne, tako bi trebale biti i fotografije, jer one ne smiju zavaravati čitatelja. Njima se ne smije manipulirati.
- Pravopis i gramatika – građani novinari trebali bi provjeriti sadržaj prije objavljivanja, odnosno ukloniti pravopisne i gramatičke greške. Posebno oprezan treba biti s vlastitim imenima i s riječima koje možda nedostaju.
- Građanin novinar treba biti transparentan i uočiti svaki mogući sukob interesa – pri tome građanin novinar treba biti transparentan u svojim predrasudama, interesima i stajalištima prilikom pitanja neke teške vijesti.
- Potrebno je razlikovati činjenice od mišljenja – uvijek treba pravilno označiti što su činjenice, a što su mišljenja.
- Ako postoji izvor koji podupire mišljenje, može se naznačiti – ako izvor podupire mišljenje građana novinara, on može naznačiti poveznice koje podupiru njegovo mišljenje.

Prema tome, očito je da postoje brojne smjernice koje bi se građani novinari trebali pridržavati u svojem izvještavanju s ciljem poštivanja etike. Međutim, građani novinari koji nisu toliko aktivni i koji u širem kontekstu ne sagledavaju sadržaj koji objavljuju, često ne razmišljaju dovoljno o etici i smjernicama kojih bi se trebali pridržavati u građanskom novinarstvu, što je posebno bilo vidljivo u početnom razdoblju takvoga novinarstva.

2.7. Kritika građanskog novinarstva

Ono što se često ističe kao nedostatak građanskog novinarstva svakako je činjenica da građani novinari nisu profesionalni novinari, već osobe koje nisu educirane za taj posao, točnije amateri. Profesionalni novinari su osposobljeni za posao koji rade i imaju određenu odgovornost, što znači da moraju poštivati određena profesionalna i etička načela. Nesporno je, ipak, da građani novinari danas u svijetu u većoj mjeri posvećuju određenu pažnju etici u građanskom novinarstvu, s obzirom na to da se ono sve više razvija pa se i od njega očekuje pridržavanje višim standardima

Bez obzira na to što je bilo više pokušaja reguliranja građanskog novinarstva predlaganjem etičkih principa, građani novinari su mnogo puta pogrešno izvještavali. Primjerice, tijekom

uragana Sandy 2012. godine američki mainstream mediji nisu uspijevali prikupiti informacije, pa su se počeli oslanjati na građane novinare te njihove videozapise i fotografije. Međutim, informacije koje su mediji počeli objavljivati nisu bile provjerene, pa je građansko novinarstvo u tom slučaju rezultiralo dezinformacijama i brojnim glasinama [20]. Prema tome, princip prema kojem se vijest prvo objavljuje, a zatim provjerava u suprotnosti je s principom u profesionalnom novinarstvu prema kojem se prije objavljivanja informacije provjeravaju.

Nadalje, istraživanje koje je proveo Pew Research Center 2009. godine, a u kojem je uspoređivan sadržaj koji su objavljivali tradicionalni mediji i sadržaj koji su objavljivali građani novinari, pokazalo je da u tradicionalnim medijima postoji manje od 10% sadržaja koji su vezani za mišljenje, dok je približno 15% sadržaja vezanih za mišljenje bilo u sadržajima koje su objavljivali građani novinari. Prema tome, vidljivo je da je veći postotak sadržaja vezanih za mišljenje prisutan u sadržajima građana. To je istraživanje također pokazalo da se 42% profesionalnih novinarskih internetskih stranica uključuje u društvenu interakciju putem anketa, dok se samo 9% građana novinara bavi tom vrstom interakcije. Rezultati tog istraživanja pokazali su i da 73% novinara koristi tri ili više izvora, dok to čini samo 27% građana novinara. Isto tako, na internetskim stranicama građani novinari više koriste multimedijalni sadržaj od profesionalnih novinara^[4]. Bez obzira na puno veće korištenje izvora u profesionalnom novinarstvu, porazna je činjenica da je „u svijetu weba 2.0. masa postala autoritet za određivanje što je istinito, a što nije“ (Keen, 2010: 107).

Takvi „intelektualni kleptomani“ (Keen, 2010: 39) kako ih naziva autor, stvaraju „vladavinu rulje“, kojoj je najvažnije da mi sami postanemo „vijest, informacija ili kulturni sadržaj.“ (Keen, 2010: 22) Zato Keen u svoju medijskoj analizi i govori o današnjem "kultu amatera", dakako u onom negativnom smislu, što je postao i naslov njegove kultne i na niz jezika prevedene knjige. Isto tako, veliki broj autora smatra da građani novinari nisu objektivni i da ne objavljuju kvalitetne sadržaje ^[21]. Kako bi to potvrdio, Tom Grubisich je 2005. godine analizirao deset internetskih stranica na kojima objavljuju građani novinari, a koje su kreirane 2003. godine ili kasnije. Tako je taj autor analizirao sadržaj objavljen na sljedećim internetskim stranicama: iBrattleboro, BlufftonToday, Greensboro101, Backfence, YourHub, TheNorthwestVoice, WestportNow, GoSkokie, MyMissourianandMuncie Free Press. Zaključio je da na većini tih stranica ne samo da nedostaje kvalitetnog sadržaja, već i sadržaja općenito ^[4].

Prema Maheru, postoje tri glavne razlike između građana i profesionalnih novinara, odnosno tri E: etika, ekonomija i epistemologija. Na temelju tih razlika Maher smatra da je profesionalno novinarstvo bolje od građanskog novinarstva. Kada je u pitanju etika, Maher ističe da profesionalni mediji imaju institucionalni etički kodeks, dok građani imaju osobni interes i strah od parničenja. Nadalje, profesionalni novinari su osposobljeni za svoj posao, dok su građani

amateri. Profesionalni novinari imaju formalnu odgovornost, a građanski novinari imaju površnu odgovornost na individualnoj razini. Osim toga, profesionalni novinari imaju određene standarde uređivanja koje trebaju zadovoljiti, za razliku od građana novinara. Razlike se odnose i na stjecanje dobiti. Tako tradicionalni mediji stječu dobit preko oglašivača, dok građanski novinari obično koriste kontekstualno oglašavanje na vlastitoj *web*-lokaciji pomoću alata kao što je Google AdSense. Osim toga, taj je način zarađivanja još jedan problem građanskog novinarstva jer građanin novinar shvaća da određeni sadržaj bolje prodaje oglase, pa počinje razmišljati o čemu je isplativije pisati. Dakle, ekonomski utjecaj se ne javlja samo kod tradicionalnih medija, već i kod građana novinara ^[22]. Loš utjecaj građanskog novinarstva ogleda se i u tome što „ne idu u zatvor zbog svoga rada.“ (Keen, 2010: 65) Profesionalni novinari, pak, često strahuju i za svoj život, dok su im sudski progoni postali gotovo uobičajeni.

Prema tome, uz određene pozitivne utjecaje građanskog novinarstva mogu se izdvojiti i neki nedostaci. Upravo zbog tih nedostataka postavlja se pitanje je li građansko novinarstvo uništilo profesionalno novinarstvo.

3. Građansko novinarstvo u praksi

U ovom poglavlju rada analiziraju se primjeri građanskog novinarstva u državama napredne demokracije, u nedemokratskim državama te u Republici Hrvatskoj.

3.1. Primjeri građanskog novinarstva u državama napredne demokracije

Pretpostavlja se da u državama napredne demokracije ne postoje strukturalne, ustavne ili zakonske prepreke za slobodno izražavanje mišljenja i objavljivanje informacija u medijima te da je u tim državama koncept građanskog novinarstva drugačiji od koncepta u nedemokratskim državama. Kao države napredne demokracije u kojima se analizira koncept građanskog novinarstva odabrane su Njemačka i Francuska.

3.1.1. Primjer Njemačke

U komunikacijskoj situaciji današnje Njemačke građansko novinarstvo ima relativno značajnu ulogu. Njemačka ima razvijene i institucionalne oblike građanskog novinarstva, a jedan od njih je myHeimat.de koji se pojavio 2006. godine, u isto vrijeme kada i Reader's Edition, njemačka verzija korejskog OhMyNewsa, koji je baziran na slobodnoj i besplatnoj platformi i čiji je pokrovitelj Netzeitung. Ako se na Reader's Editionu pojavi neki članak sa zanimljivim sadržajem, Netzeitung.de otkupljuje cijeli sadržaj. Tako građani novinari mogu iz nekomercijalne prijeći u uređivanu i komercijalnu sferu^[6].

S druge strane, myHeimat.de je internetska platforma građanskog novinarstva regionalno orijentirana i bazirana na *community* novinarstvu, a njezin je pokrovitelj medijska kompanija iz Ausburga pod nazivom GogolMedien. U slučaju nekog zanimljivog sadržaja GogolMedien preuzima sadržaj s platforme i distribuira ga u novinama ili magazinima. Izdanja tih magazina dosežu i do 130.000 primjeraka u Hannoveru, dok periodična izdanja u drugim njemačkim gradovima tjedno dosežu između 100 i 200.000 primjeraka. MyHeimat.de je surađivao i s lokalnim novinama *Heimatzeitungen* kako bi se distribuirao sadržaj koji su generirali korisnici preko tiskanih izdanja na području Njemačke koje nije bilo obuhvaćeno građanskim novinarstvom^[6].

Prema tome, može se reći da je građansko novinarstvo u Njemačkoj do sada doživjelo određeni uspjeh i da ima budućnost jer u Njemačkoj veliki broj ljudi živi u manjim gradovima, a ti manji gradovi su slabije uključeni u protok informacija karakterističan za veće gradove.

3.1.2. Primjer Francuske

Neki medijski kritičari i teoretičari smatraju da se građansko novinarstvo u Francuskoj javilo kao reakcija publike na rad medija i na krizu novinarstva. Smanjivanje povjerenja u rad tradicionalnih medija korespondiralo je s rastom blogova i građanskog novinarstva. Među prvim internetskim platformama na kojima se javljaju građani novinari u Francuskoj bili su AgoraVox i Cyberbougat. AgoraVox je kompleksnija platforma od platforme Cyberbougat. Osnovana je 2005. godine, a podrazumijeva jednu od prvih europskih inicijativa građanskog novinarstva na većoj razini. Godine 2007. institucija za mjerenje internetske publike u Francuskoj Mediametrie objavila je podatak da je na internetu 3,1 milijuna kreatora sadržaja te da raste zanimanje za građansko novinarstvo. Devet godina kasnije SkyRock, najveći *blog-provider* u Francuskoj, objavljuje da u Francuskoj postoji 27 milijuna blogova. Nadalje, podaci o povjerenju javnosti tradicionalnim medijima nisu ohrabrujući. Tako se pokazalo da polovica medijske publike smatra da tradicionalni mediji prikazuju nešto što se nije dogodilo ili se nije dogodilo onako kako je prikazano u medijima. Isto to istraživanje pokazuje da građanski mediji dobivaju na kredibilitetu^[6].

Prema tome, vidljivo je da su se u Njemačkoj građani novinari pojavili kako bi izvještavali o događajima koji nisu bili zanimljivi tradicionalnim medijima, uglavnom o lokalnim temama, dok je građansko novinarstvo u Francuskoj postajalo popularnije zbog nedostatka povjerenja medijske publike u tradicionalne medije pa se danas ta zemlja može pohvaliti sa zavidnim brojem *bloggera*.

3.2. Primjeri građanskog novinarstva u nedemokratskim državama

U nedemokratskim državama obično postoje prepreke za slobodno izražavanje stavova i mišljenja u medijima. Kao primjeri nedemokratskih država u kojima se analizira koncept građanskog novinarstva ističu se neke afričke države i Irak.

3.2.1. Primjer nekih afričkih država

Neki su mediji odlučili pratiti etničko nasilje u Keniji 2008. godine, prikazujući tamošnje događaje objektivno koliko su to mogli s obzirom na uređivačku politiku s jakim etničkim predznakom, dok su ostali mediji jednostavno ignorirali te događaje. Međutim, tijekom događaja u Keniji građani su koristili svoje mobilne telefone kako bi bilježili video sadržaj ili fotografije koje su potom dijelili na internetu i tako su postajali građani novinari. Platforma za razmjenu i prijenos informacija zvala se *Ushahidi*, što u slobodnom prijevodu znači „svjedočenje“. Osim toga, dijelili su poruke i sadržaj na društvenim mrežama ^[19].

U Ugandi je bloganje kao oblik građanskog izvještavanja doprinijelo smanjenju neizvjesnosti, odnosno preuzelo je dio uloge u afričkom medijskom prostoru. Blogovi u Ugandi pišu se na lokalnim jezicima, ali služe kao servisi za razmjenu informacija između urbanih zajednica^[6].

Jedan od rijetkih primjera uspješnih platformi građanskog novinarstva je internetska platforma Mzalendo.com (na svahiliju *mzalendo* znači „domoljub“). To je jedna od platformi koja je utemeljena na postulatima građanskog novinarstva. Na toj platformi ne postoji klasično uređivanje, a dvije osobe koje moderiraju sadržaj su kenijski top-blogeri. Cilj je te internetske platforme objavljivati informacije o radu kenijskog parlamenta i garantirati pravo i mogućnost građana da postavljaju pitanja parlamentu. Treba istaknuti i internetsku platformu WOUGNET (Women Of Uganda Network) kao platformu građanskog novinarstva koja je usmjerena na probleme žena u ruralnim zajednicama. Diskusijske grupe unutar te platforme jedan su od čimbenika koji je osnažio razvoj građanskog novinarstva u Ugandi^[6]. Međutim, kao što je istaknuto, to su iznimke jer novinarstvo kao profesija uglavnom zaostaje za zapadnim državama.

Ono što ipak treba istaknuti kada je u pitanju građansko novinarstvo jest situacija s građanskim novinarstvom na jugu Afrike, točnije u Južnoafričkoj Republici. U Johannesburgu postoji aktivni program građanskog novinarstva (CJA) koji sponzorira Europska unija, a cilj mu je balansirano i objektivno izvještavanje iz lokalnih zajednica s naglaskom na marginalizirane grupe te rad na rješavanju problema i širenju informacija vezanih za AIDS, HIV, zaštitu prava djece i sl. Program je, osim u Južnoafričkoj Republici, implementiran u Tanzaniji, Zambiji, Zimbabveu, Mozambiku i Ugandi. Ipak, treba napomenuti da je većina protagonista koji sudjeluju u tom programu pasivna kada je riječ o generiranju sadržaja, iako se koriste modernom tehnologijom, društvenim mrežama i digitalnim platformama ^[19].

3.2.2. Primjer Iraka

I u Iraku se mogu naći primjeri građanskog novinarstva te se može istaknuti uloga tog oblika novinarstva u demokratskim promjenama. *Mainstream* mediji kao što su CNN i BBC uglavnom zorno prenose vijesti s Bliskog istoka, ali nisu izvijestili o velikim protestima Iračana zbog bombaških napada u njihovoj državi u prosincu 2003. godine, a to ukazuje na nedemokratičnost u državi čiji je režim diktatorski. Upravo je blogerska zajednica pozivala na demonstracije prije protesta jer se ispostavilo da je takvo pozivanje na demonstracije najbolji način aktiviranja svijesti i akcije kod onih koji su se odazvali na demonstracije. Međutim, razmjena informacija između građana novinara i medija bila je značajna i tijekom Iračkog rata. Svojim informacijama građani novinari u Iraku su utjecali na sadržaj onoga što se pojavljivalo u tradicionalnim medijima. Pri tome građani novinari pišu na engleskom jeziku kako bi svjetska javnost od građana mogla izravno doznati što se svakodnevno događa na iračkim ulicama^[6].

U skladu s tim, vidljivo je da građansko novinarstvo daje uvid u realni svijet građana koji žive u Iraku, pri čemu izvještavaju o onome što nije atraktivno *mainstream* zapadnjačkim medijima ili o onome čega ti mediji nisu ni svjesni.

3.3. Primjeri građanskog novinarstva u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj su s praksom objave materijala koje stvaraju čitatelji prvi započeli u dnevnom listu *24sata* 2007. godine. Riječ je o najmlađoj hrvatskoj dnevnoj tiskovini, koja je po uzoru na neke svjetske medije odlučila uključiti građane novinare kao vrijedan izvor informacija. Ubrzo se dogodila prava eksplozija informacija i fotografija koje su slali građani novinari, a danas taj list dnevno prima između 200 i 300 različitih materijala i vijesti, mišljenja i reakcija građana na pojedine događaje. Stoga je list *24sata* osnovao poseban odjel UserGeneratedContent (UGC) u kojem radi troje novinara. Oni uz pomoć urednika odlučuju koja će se priča objaviti. U tom se odjelu obrađuju materijali koje šalju građani novinari i u kojem se provjerava točnost informacija koje šalju građani novinari te se zatim te informacije prosljeđuju ostalim rubrikama. Sve informacije koje šalju građani novinari provjeravaju se i iz drugih izvora. Treba napomenuti da od samog početka *24 sata* novčano nagrađuje građane novinare za sve fotografije koje su objavljene u njihovom tiskanom izdanju. S građanima novinarima čiji se materijali objavljuju potpisuje se ugovor kojim se prenose sva prava na izdavača, odnosno na *24sata*^[23].

Iako su profesionalni novinari praksu koju je pokrenuo list *24 sata* dočekali s podsmijehom, 2010. godine je i *Večernji list* odlučio organizirati *call* centar u kojem se primaju različite dojave

čitatelja, poput komentara, prijedlog, mišljenja i pohvala, ali nemaju UGC odjel. U Večernjem listu ne objavljuju gotove uratke građana, nego novinari nakon što dobiju informacije od građana dalje istražuju i na temelju dobivenih informacija pišu svoje tekstove [23].

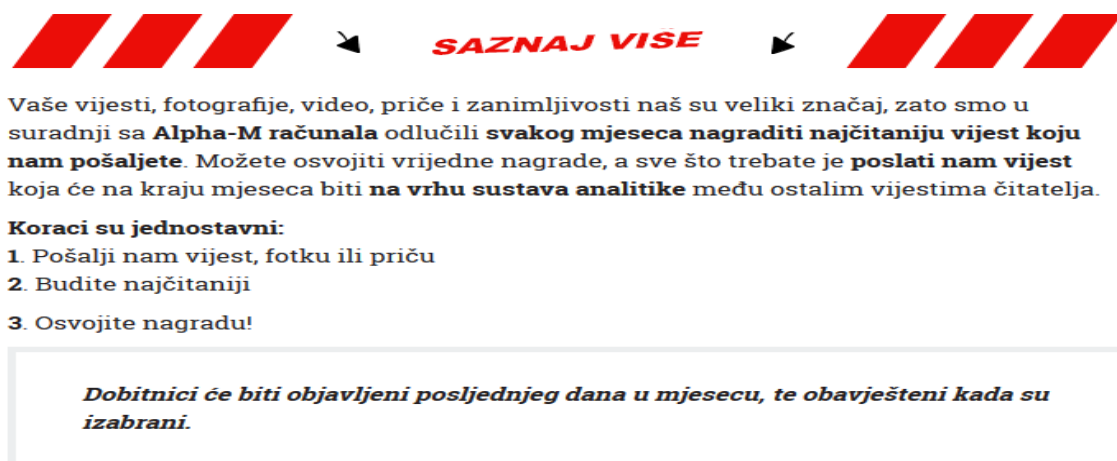
I ostali hrvatski listovi povremeno objavljuju fotografije različitih događaja koje im šalju građani, ali oni nemaju razrađene sustave za primanje i obradu korisničkog sadržaja.

U usporedbi s drugim zapadnim državama, u Republici Hrvatskoj ne postoje neke internetske platforme koje isključivo objavljuju sadržaj građana novinara, niti postoji neka agencija koja prikuplja samo sadržaje koje kreiraju građani novinari. Isto tako, hrvatske televizijske kuće kao što su HRT i Nova TV samo povremeno objavljuju materijale građana novinara, i to one sadržaje koji su vezani za veće katastrofe ili nesreće. Nova TV, pritom, češće objavljuje sadržaj građana novinara na svojim internetskim stranicama nego unutar informativnog programa. Jedino je RTL televizija pokušala uključiti svoje gledatelje u stvaranje sadržaja, ali odaziv građana novinara nije bio velik [23].

Što se tiče radija, na radijskim postajama u Republici Hrvatskoj informacije građana novinara gotovo su isključivo vezane za stanje u prometu, dok se druge informacije i sadržaji obično objavljuju na društvenim mrežama tih radijskih postaja.

U skladu s tim, vidljivo je da građansko novinarstvo u Republici Hrvatskoj još uvijek prilično zaostaje za građanskim novinarstvom kakvo postoji u zapadnim državama svijeta, iako je riječ o demokratskoj državi u kojoj je dozvoljena sloboda govora i izražavanja vlastitog mišljenja.

Kolika je cijena građanskog novinarstva, pokazuje primjer portala Evarazdin.hr koji svakog mjeseca nudi nagradu za najčitaniju vijest objavljenu od građana, a koji je prikazan na slici 3.1.

SAZNAJ VIŠE

Vaše vijesti, fotografije, video, priče i zanimljivosti naš su veliki značaj, zato smo u suradnji sa **Alpha-M računala** odlučili **svakog mjeseca nagraditi najčitaniju vijest koju nam pošaljete**. Možete osvojiti vrijedne nagrade, a sve što trebate je **poslati nam vijest** koja će na kraju mjeseca biti **na vrhu sustava analitike** među ostalim vijestima čitatelja.

Koraci su jednostavni:

1. Pošalji nam vijest, fotku ili priču
2. Budite najčitaniji
3. Osvojite nagradu!

Dobitnici će biti objavljeni posljednjeg dana u mjesecu, te obavješteni kada su izabrani.

Slika 3.1. Screenshot teksta portala Evarazdin.hr [24]

Način kako Evarazdin.hr prikazuje vijesti čitatelja prikazan je dolje na fotografiji. U crvenom krugu istaknuta je posebna oznaka koja se nalazi na fotografiji, kako bi čitatelji znali da je riječ o građanskom novinarstvu, odnosno da je to vijest čitatelja.

Slika 3.2. Screenshot fotografije čitatelja na portalu Evarazdin.hr ^[25]

Drugi primjer preuzet je s portala Epodravina.hr, a prikazan je na slici 3.3.

Foto: Čitatelj

Slika 3.3. Screenshot fotografije čitatelja na portalu Epodravina.hr ^[26]

Na slici 3.3. u donjem desnom kutu vidljivo je da je fotografiju poslao čitatelj, uz kratak opis što se dogodilo na prometnici.

Takve kratke informacije medijima su dobro došle te se može reći kako je u tom slučaju građansko novinarstvo usko povezano s profesionalnim novinarstvom. Novinar koji dobije kratku informaciju može izaći na teren te napraviti priču, odnosno analitički obraditi prvotnu vijest te od institucija saznati pojedinosti koje su mu potrebne.

Neke vijesti služe za popunjavanje prostora na stranicama portala. Emedjimurje.rtl.hr objavio je kratak opis i fotografiju čitatelja, koja je prikazana na slici 3.4.

Naime, dva kauča koja su predviđena za odvoz krupnog otpada, umornom dvojcu u jutarnjim su satima poslužila kao mjesto za odmor.

- Umorni od noći, slomljeni od života - napisao nam je čitatelj, a kako je to izgledalo, pogledajte na fotografijama...

Slika 3.4. Screenshot fotografije i teksta čitatelja na portalu Emedjimurje.rtl.hr^[27]

Bez obzira je li vijest zabavna ili ozbiljna, može se reći kako građansko novinarstvo igra veliku ulogu u današnjim medijima. Iako ponekad služi za popunjavanje praznih stranica, odnosno rubrika, informacije koje novinari dobivaju od građana često su pokretači nekih većih istraživačkih priča.

4. Empirijsko istraživanje – stavovi građana o građanskom novinarstvu

Za potrebe završnog rada provedeno je empirijsko istraživanje kako bi se potvrdile ili odbacile neke pretpostavke utemeljene na teorijskoj osnovi prikazanoj u prethodnim poglavljima rada, a koje se odnose na građansko novinarstvo.

4.1. Metodologija istraživanja

U nastavku poglavlja analizira se predmet istraživanja, cilj i zadatci, istraživačke hipoteze, metode istraživanja, mjerni instrument te uzorak istraživanja.

4.1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja su stavovi građana Koprivnice i okolice o građanskom novinarstvu. Građansko novinarstvo javlja se kao oblik novinarstva u novije vrijeme. Vidljive su prednosti tog oblika novinarstva, ali i njegovi nedostaci. Uočeno je da bi bilo zanimljivo analizirati stavove građana koji čitaju različite medije o građanskom novinarstvu kako bi se utvrdilo imaju li pozitivan ili negativan stav prema građanskom novinarstvu.

4.1.2. Cilj i zadatci istraživanja

Cilj je istraživanja ispitati stavove građana Koprivnice i okolice o građanskom novinarstvu. Zadatci istraživanja postavljaju se na temelju proučene literature i provedenog istraživanja:

- utvrditi jesu li stavovi građana Koprivnice i okolice o građanskom novinarstvu pozitivni ili negativni
- utvrditi smatraju li građani Koprivnice i okolice da se građansko novinarstvo smije ili ne smije poticati.

4.1.3. Istraživačke hipoteze

Prema zadatcima istraživanja postavljaju se sljedeće hipoteze:

Hipoteza 1: Pretpostavlja se da su stavovi građana Koprivnice i okolice o građanskom novinarstvu pretežno pozitivni.

Hipoteza 2: Pretpostavlja se da građani Koprivnice i okolice smatraju kako se građansko novinarstvo ne bi trebalo poticati.

4.1.4. Metode istraživanja

U empirijskom dijelu završnog rada koriste se sljedeće metode istraživanja:

- Survey metoda – metoda pogodna za empirijska istraživanja i terenski rad jer omogućava primjenu raznovrsnih mjernih instrumenata i različitih postupaka obrade podataka. Ta se metoda najčešće koristi za ispitivanje mišljenja i stavova užeg i šireg javnog mnijenja. Ona omogućava i računalnu obradu podataka, što je vrlo bitno za istraživanje.
- Metoda anketiranja – istraživačka metoda kojom se na temelju anketnog upitnika istražuju i prikupljaju podatci, informacije, stavovi i mišljenja o predmetu istraživanja.

4.1.5. Mjerni instrument

Mjerni instrument koji se koristi u istraživanju jest upitnik kojim se nastoje utvrditi stavovi studenata o građanskom novinarstvu, a koji je kreiran posebno za potrebe završnog rada. Anketni upitnik sadrži 13 pitanja zatvorenog tipa, što znači da ispitanik bira među ponuđenim odgovorima. Prvi dio anketnog upitnika obuhvaća pitanja koja se odnose na sociodemografske podatke o ispitanicima. U drugom dijelu anketnog upitnika ispituju se stavovi ispitanika, a ispitanici odgovaraju pretežno zaokruživanjem odgovora na skali Likertova tipa od pet stupnjeva – uopće se ne slažem (1), uglavnom se ne slažem (2), niti se slažem, niti ne slažem (3), uglavnom se slažem (4), u potpunosti se slažem (5).

4.1.6. Uzorak istraživanja

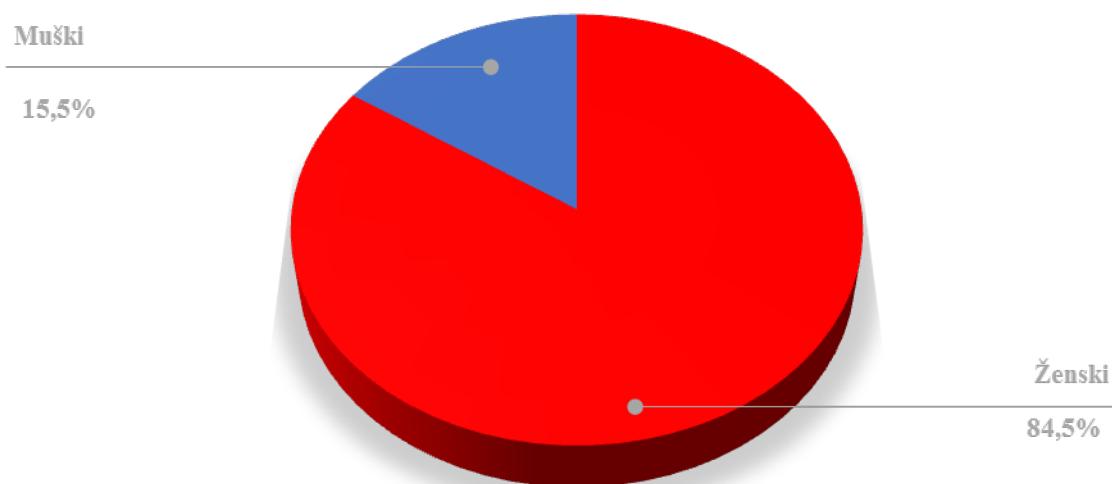
Uzorak ispitanika formiran je slučajnim odabirom. U istraživanju je sudjelovalo 115 građana iz Koprivnice i okolice.

4.2. Rezultati istraživanja

Rezultati ankete pokazali su sljedeće: od 116 ispitanika, njih 98, odnosno 84,5 % je ženskog spola te 18 ispitanika muškog spola, odnosno njih 15,5 %. Na grafikonu 1. prikazana struktura ispitanika prema spolu.

Grafikon 4.2.1. Struktura ispitanika prema spolu

1. Spol

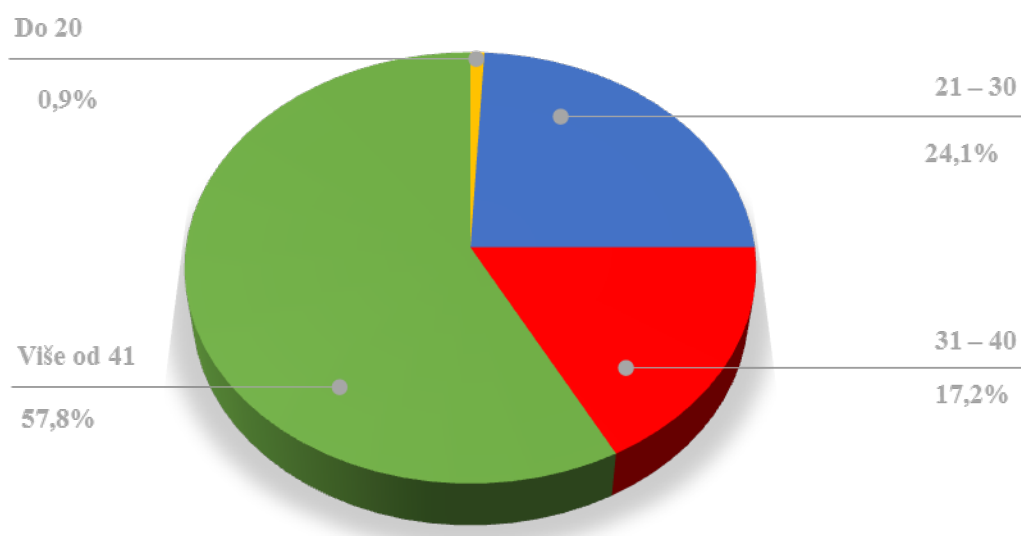

Izvor: izradila autorica

Dob ispitanika je veoma različita. Većina njih, čak 67, odnosno 57,8 %, ima više od 41 godinu. Nadalje, 24,1% ispitanika ima između 21 i 30 godina, 17,2 % ispitanika ima između 31 i 40 godina, dok je samo jedan od ispitanika ispod 20 godina, što iznosi 0,9 %.

Grafikon 4.2.2. Struktura ispitanika prema dobi

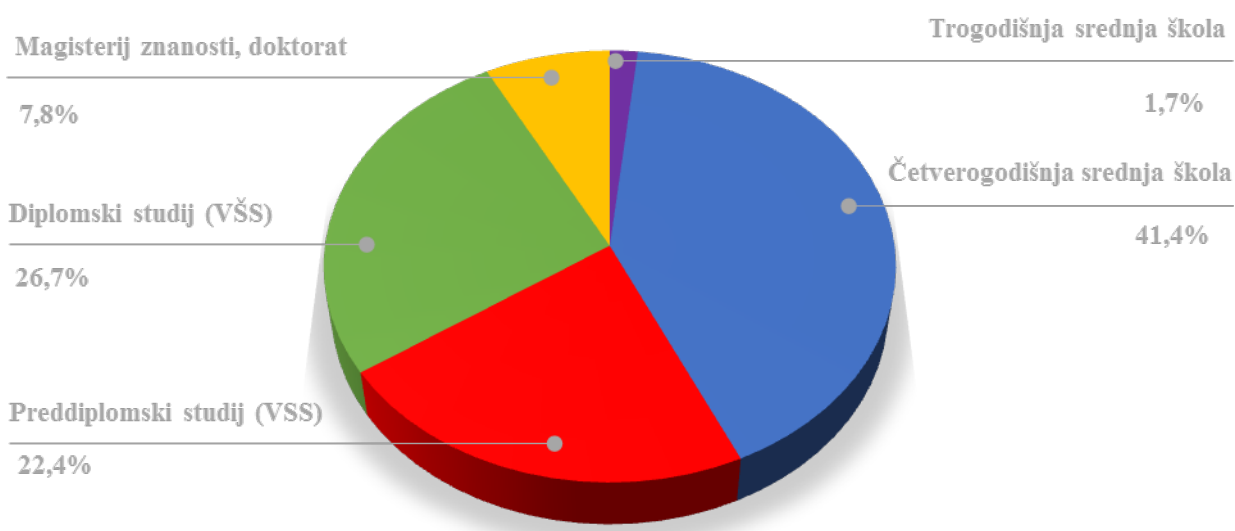
2. Dob

Na treće pitanje o razini obrazovanja, 41,4 % ispitanika je odgovorilo da ima završenu samo četverogodišnju srednju školu, 26,7 % ima diplomski studij, 22,4 % ima preddiplomski studij, 7,8 % ispitanika ima završen magisterij znanosti ili doktorat, dok dvije osobe, odnosno 1,7 % ispitanika, ima završenu trogodišnju srednju školu.

Grafikon 4.2.3. Struktura ispitanika prema razini obrazovanja

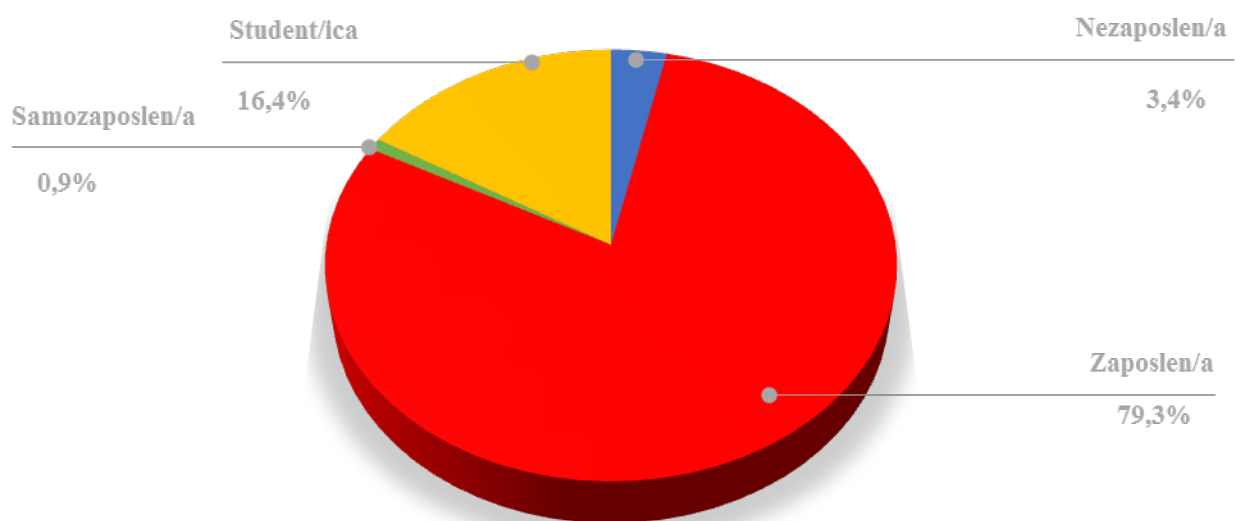
3. Koju razinu obrazovanja imate?

Ispitanici su pretežno u radnom odnosu. Tako se pokazalo da je 79,3 % ispitanika zaposleno, 16,4 % ispitanika su studenti, jedan ispitanik, odnosno njih 0,9 % je samozaposlen, dok ih je nezaposleno 3,5 %.

Grafikon 4.2.4. Struktura ispitanika prema radnom odnosu

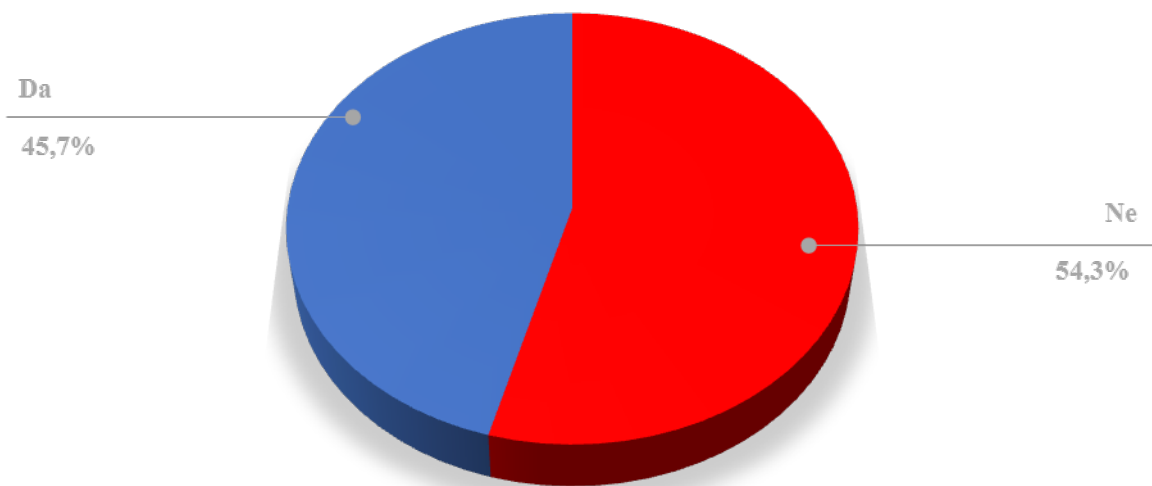
4. Radni odnos

Na peto pitanje jesu li ispitanici upoznati s pojmom građansko novinarstvo njih 54,3 % odgovorilo je negativno, dok je pozitivno odgovorilo preostalih 45,7 % ispitanika. Odgovori na to pitanje prikazani su na grafikonu 2.

Grafikon 4.2.5. Jesu li ispitanici upoznati s pojmom građansko novinarstvo?

5. Građansko novinarstvo predstavlja novinarstvo u kojem građani koji nisu profesionalni novinari plasiraju informacije u javnost. Jeste li upoznati s pojmom građanskog novinarstva?

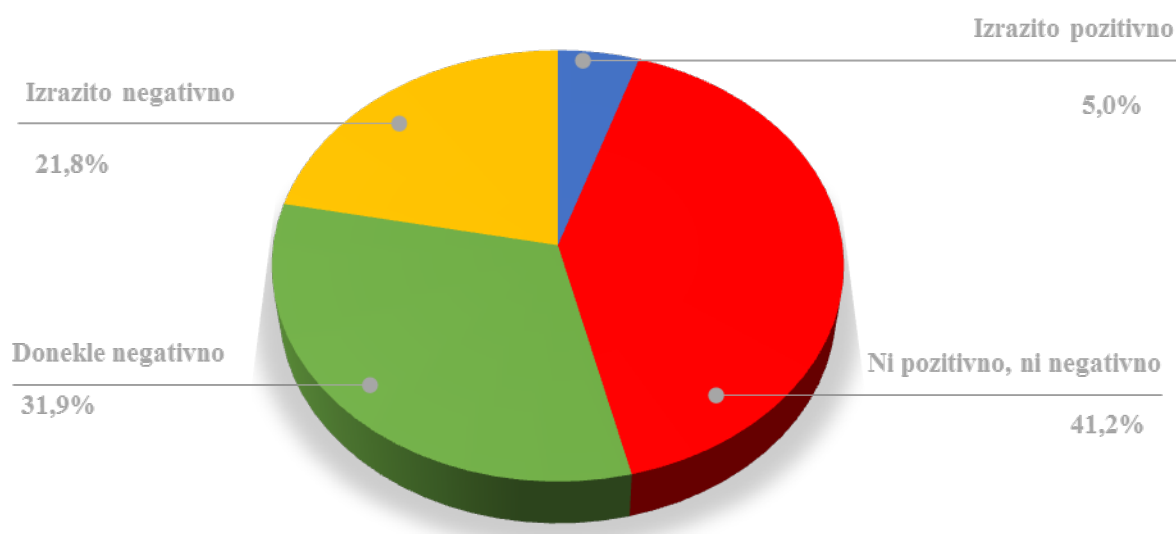

Izvor: izradila autorica

Na šesto pitanje *U kojoj mjeri smatrate da je činjenica da danas svatko može biti "novinar" pozitivna?* 41,2 % ispitanika odgovorilo je „ni pozitivno ni negativno“. „Donekle negativno“ odgovorilo je 31,9 %, „izrazito negativno“ odgovorilo je 21,8 %, a samo 5,0 % ispitanika smatra to pozitivnim. Na temelju takvog rezultata može se odbaciti prva istraživačka hipoteza prema kojoj se pretpostavlja da građani imaju pozitivan stav o građanskom novinarstvu.

Grafikon 4.2.6. Je li građansko novinarstvo pozitivno?

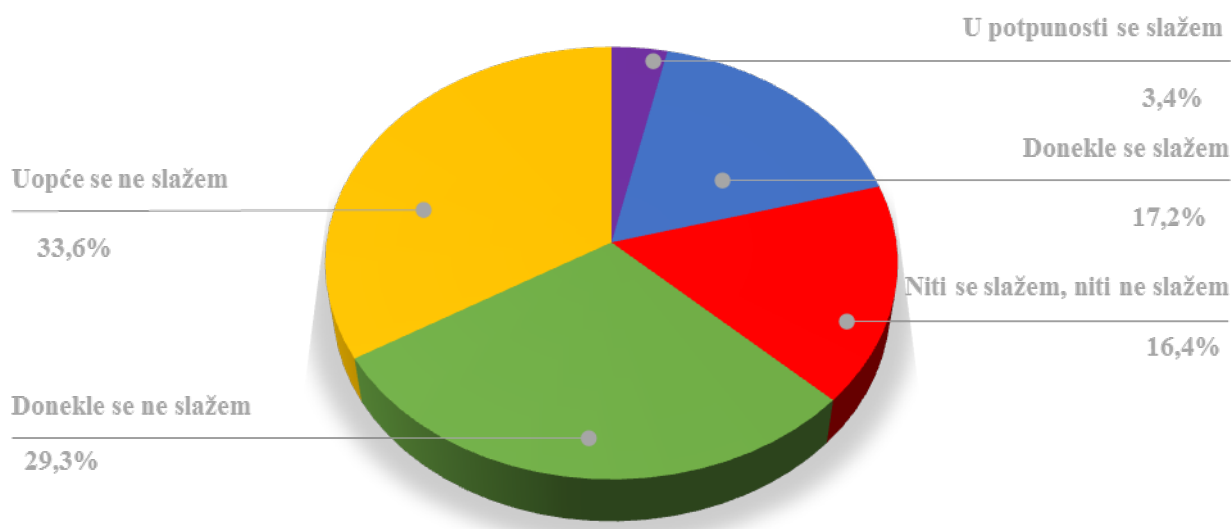
6. U kojoj mjeri smatrate da je činjenica da danas svatko može biti „novinar” pozitivna?

Na sedmo pitanje može li građansko novinarstvo zamijeniti profesionalno, 33,6 % ispitanika odgovorilo je da se s tom tvrdnjom uopće ne slaže, 29,3 % odgovorilo je da se donekle ne slaže, 17,2 % ispitanika donekle se slaže, njih 16,4 % se niti slaže niti ne slaže, dok se 3,4% ispitanika u potpunosti slaže.

Grafikon 4.2.7. Stav ispitanika prema eventualnoj dominaciji građanskog novinarstva

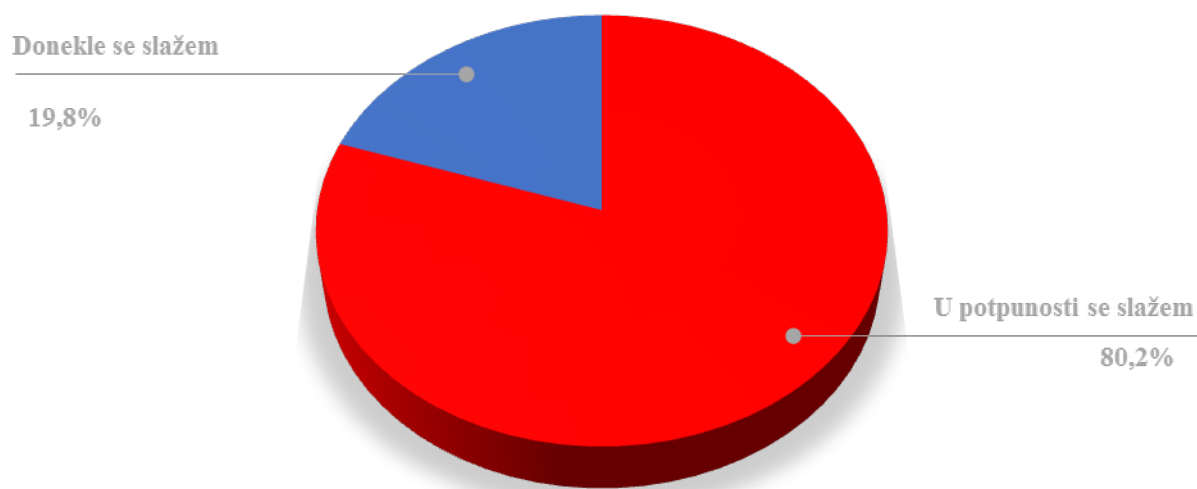
7. Slažete li se da građansko novinarstvo može zamijeniti profesionalno novinarstvo?

Osmo pitanje glasilo je *U kojoj se mjeri slažete s činjenicom da osoba koja piše vijesti treba biti educirana i osposobljena za taj posao?*, a na to je pitanje 80,2 % ispitanika odgovorilo je da se u potpunosti slaže s time, dok se 19,8 % ispitanika donekle slaže.

Grafikon 4.2.8. U kojoj mjeri građanski novinar mora biti educiran?

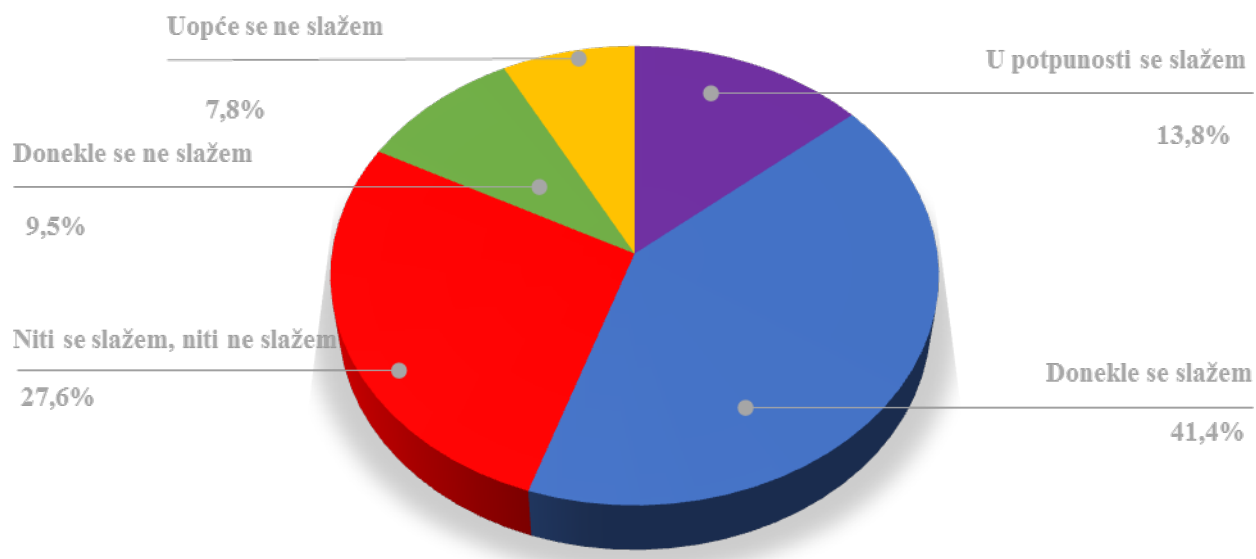
8. U kojoj se mjeri slažete s činjenicom da osoba koja piše vijesti treba biti educirana i osposobljena za taj posao?

Na pitanje doprinosi li građansko novinarstvo demokratizaciji društva, 41,4 % ispitanika donekle se slaže, 27,6 % niti se slaže, niti ne slaže, 13,8 % ispitanika u potpunosti se slaže, 9,5 % donekle se ne slaže, dok se u potpunosti ne slaže mali broj ispitanika, točnije njih 7,8 %.

Grafikon 4.2.8. Doprinosi li građansko novinarstvo demokratizaciji društva?

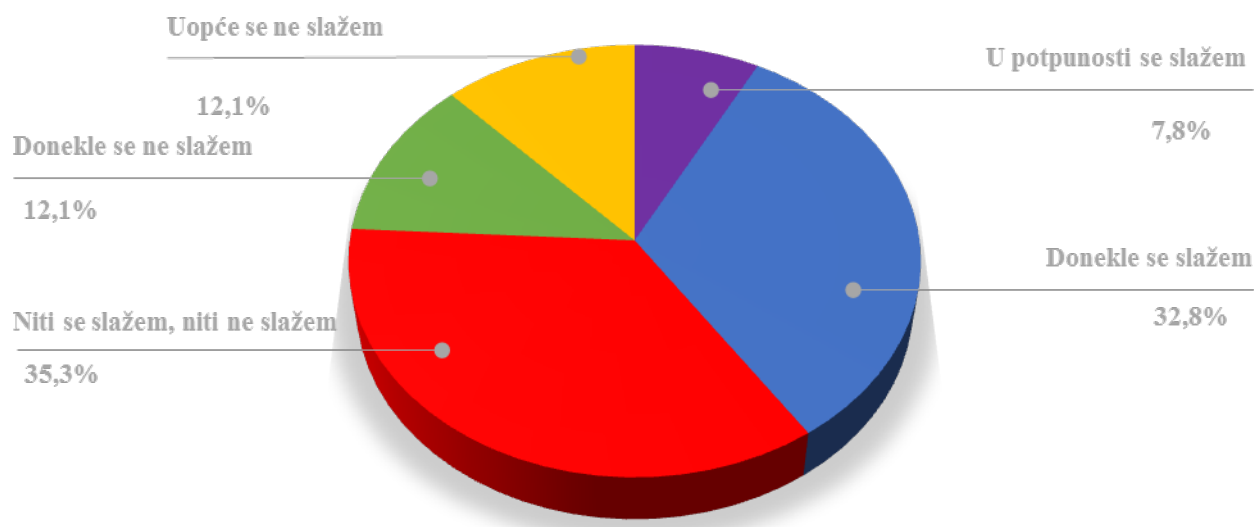
9. Smatrate li da građansko novinarstvo doprinosi demokratizaciji društva?

Deseto je pitanje glasil *Smatrate li da građani novinari objavljuju vijesti koje su nedostupne profesionalnim novinarima?*. Većina ispitanika, njih 35,3 %, odgovorilo je da se niti slažu, niti ne slažu s tom tvrdnjom, 32,8 % ispitanika donekle se slaže, njih 12,1 % donekle se ne slaže, 12,1 % uopće se ne slaže, dok je 7,8 % ispitanika odgovorilo da se u potpunosti slaže.

Grafikon 4.2.10. Objavljuju li građani novinari vijesti koje profesionalci izbjegavaju?

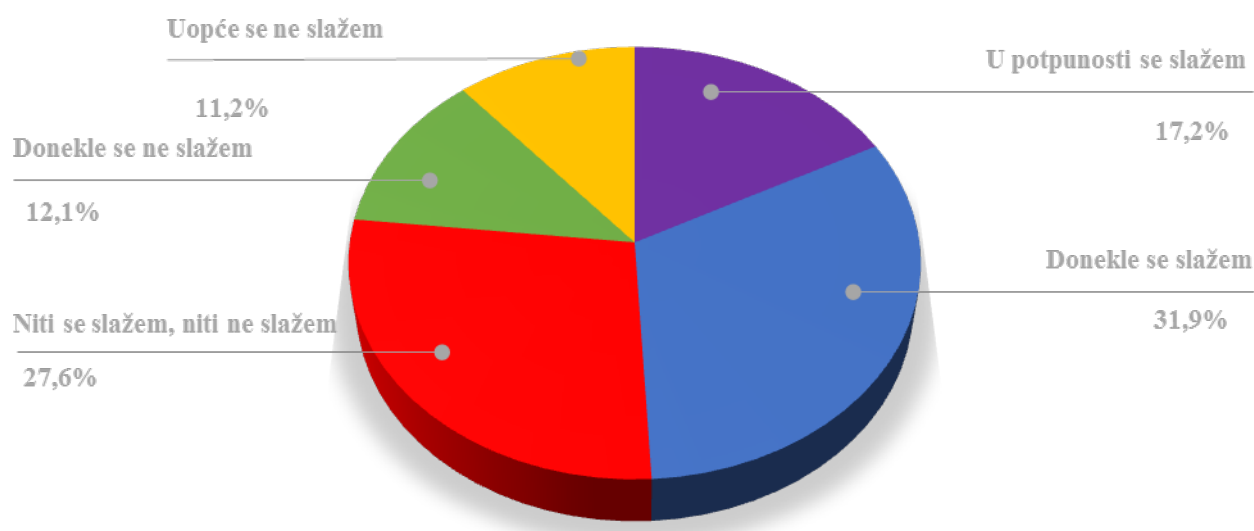
10. Smatrate li da građani novinari objavljuju vijesti koje su nedostupne profesionalnim novinarima?

Na pitanje smatraju li da bi se građansko novinarstvo trebalo poticati, čak 31,9 % ispitanika donekle se slaže s tom tvrdnjom, 27,6 % ispitanika se niti slaže niti ne slaže, njih 17,2 % u potpunosti se slaže, 12,1 % donekle se ne slaže, a 1123 % uopće se ne slaže. Postavlja se pitanje povjerenja u profesionalne novinare te znaju li građani pravu razliku između profesionalnog i građanskog novinarstva. Rezultati odgovora na to anketno pitanje prikazani su na grafikonu 3.

Grafikon 4.2.11. Treba li poticati građansko novinarstvo?

11. Smatrate li da bi se građansko novinarstvo trebalo poticati?

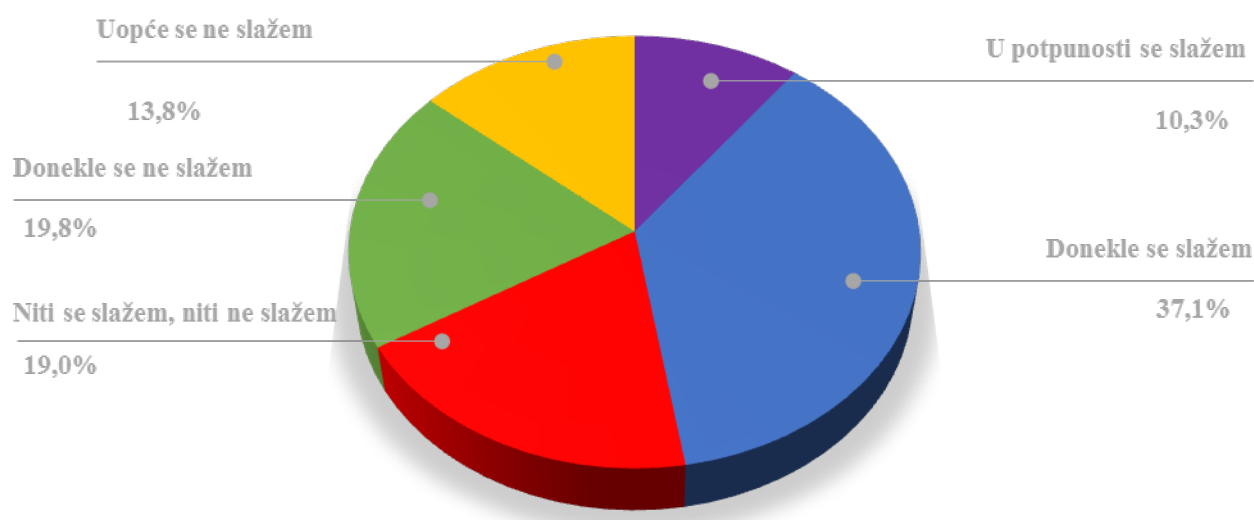
Izvor: izradila autorica

Na temelju takvih rezultata može se odbaciti i druga istraživačka hipoteza prema kojoj se pretpostavljalo da građani smatraju da takvu vrstu novinarstva treba poticati, jer izrazito pozitivan stav ima manje od petine ispitanika.

Na dvanaesto anketno pitanje u kojem su se ispitanici pitali smatraju li da građansko novinarstvo pozitivno utječe na profesionalno novinarstvo pokazalo se da se 37,1 % ispitanika donekle slaže s tom tvrdnjom, da se 19,8 % ispitanika donekle ne slaže, 19,0 % ispitanika niti se slaže niti ne slaže, 13,8 % ispitanika uopće se ne slaže, dok se 10,3 % ispitanika u potpunosti slaže s time da građansko novinarstvo pozitivno utječe na profesionalno novinarstvo.

Grafikon 4.2.12. Utječe li građansko novinarstvo pozitivno na profesionalno novinarstvo?

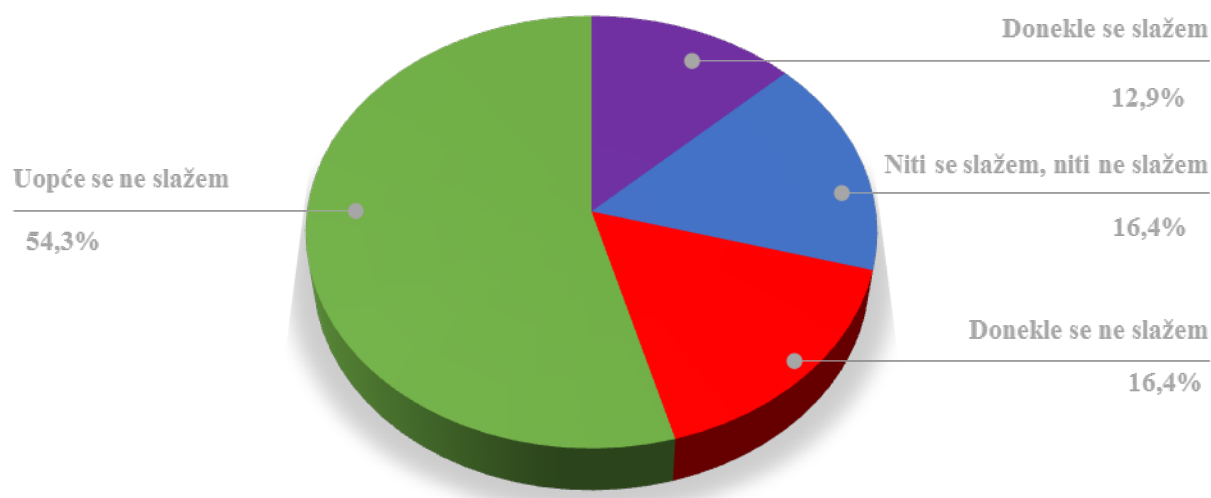
12. Smatrate li da građansko novinarstvo pozitivno utječe na profesionalno novinarstvo?

U posljednjem pitanju u anketnom upitniku u kojem su se ispitanici pitali smatraju li da građansko novinarstvo može zamijeniti profesionalno novinarstvo njih 54,3 % odgovorilo je da se uopće ne slaže, po 16,4 % da se donekle ne slaže, odnosno da se niti slaže, niti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se samo 12,9 % ispitanika donekle slaže s time da građansko novinarstvo može zamijeniti profesionalno.

Grafikon 4.2.13. Može li građansko novinarstvo zamijeniti profesionalno novinarstvo?

13. Smatrate li da građansko novinarstvo može zamijeniti profesionalno novinarstvo?

Lako je uočljivo da rezultati anketnog istraživanja pokazuju da stavovi građana Koprivnice prema građanskom novinarstvu nisu pretežno pozitivni, ali kako ti građani smatraju da se građansko novinarstvo u određenoj mjeri ipak smije poticati. Većina ispitanika nije upoznata s građanskim novinarstvom, ali je anketno istraživanje pokazalo kako je profesionalno novinarstvo potrebno na medijskoj sceni te da mediji, ponajprije novinari osobno, moraju ustrajati na profesionalizaciji struke, objektivnosti, neovisnosti i analitičnosti tema kako bi se razlikovali od površnih vijesti koje obični građani objavljuju.

5. Zaključak

Pojavom građanskog novinarstva demokratizacija medija dobila je sasvim novi oblik. Građani više nisu samo puki promatrači i pasivni čitatelji medija, već sudjeluju u kreiranju medijskog sadržaja. Na taj im je način omogućeno da sami stvaraju sadržaj, kreiraju vijesti i dijele informacije s drugima.

Nove tehnologije, poput mobitela i tableta te pojava interneta, dovele su do uzleta građanskog novinarstva. Urednici koji su odlučivali što će pustiti u medije našli su se u novoj i nepoznatoj situaciji. Odjednom svatko može biti novinar. U građanskom novinarstvu nema uređivanja niti uljepšavanja vijesti. Ne postoji kontrola informacija već samo „sirova“ vijest koja se prikazuje točno onako kakva je. To je dovelo u pitanje etičnost građanskog novinarstva te istinitost nekih objavljenih vijesti. Bez analitičnosti, objektivnosti, slušanja obje strane, građansko novinarstvo još uvijek može biti dobar izvor za priče, ali nikada ne može dosegnuti razinu i ulogu profesionalnog novinarstva. To je pokazalo i anketno istraživanje čiji rezultati upućuju na to da 80 % ispitanika smatra da osoba treba biti osposobljena za medijski posao.

Važno je pripomenuti kako građansko novinarstvo nije usko vezano samo za demokratski razvijene države. Za razliku od njih, primjeri nekih afričkih država kao što su Kenija, Uganda, Južnoafrička Republika te slučaj Iraka pokazuju da je tu građansko novinarstvo od iznimne važnosti te se pomoću njega građani bore za svoja prava. Ono popunjava prazninu u informiranju koju svojim manjkavim i često vrlo tendencioznim napisima svjesno plasiraju mediji pod državnom kontrolom.

U hrvatskom medijskom prostoru također se mogu naći primjere građanskog novinarstva. Iako nisu tako brojni kao u nizu zemalja, često pridonose informiranju i zabavnim sadržajima. Osim što služi popunjavanju medijskog prostora, građansko novinarstvo pruža profesionalnim novinarima nove informacije u traženju priča. Mediji ponekad sami potiču građansko novinarstvo tako da plaćaju ili na neki drugi način nagrađuju takvu vrstu amaterskog novinarstva. Ukupno gledano, odaziv građana još uvijek nije velik. Razlog može biti to što je dobru novinarsku priču teško pronaći, a još teže ispričati. Zbog toga sami novinari trebaju inzistirati na profesionalizaciji struke, kvalitetnom obrazovanju, analitičkim tekstovima, objektivnosti te posebno nepristranosti kako bi građani znali dobro razlikovati profesionalno novinarstvo od građanskog.

Novinarstvo je struka koja se neprestano mijenja i napreduje, a u doba interneta još je veća potreba za kvalitetnim vijestima koje će se objaviti u što kraćem roku. Prilagodba je jedan od važnih čimbenika, a sami novinari koji neprestano prolaze kroz turbulentna razdoblja najbolje

znaju da profesionalno novinarstvo, zanatski i moralno na visokoj razini neće nestajati, već se uz dodatni trud može uvijek dizati na višu razinu.

Sveučilište Sjever

IZJAVA O AUTORSTVU

I

SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navodenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, KSENIJA RAUČJAK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom GRADANSKO NOVINARSTVO (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

KSENIJA RAUČJAK
Ksenija Raučjak

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, KSENIJA RAUČJAK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom GRADANSKO NOVINARSTVO (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

KSENIJA RAUČJAK
Ksenija Raučjak

(vlastoručni potpis)

6. Literatura

Knjige:

- [1] Allan, Stuart. 2013. *Citizen Witnessing: Revisioning Journalism in Times of Crisis*. Polity Press. Cambridge.
- [2] Filipović, Vladimir (ur.). 1989. *Filozofijski rječnik*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.
- [3] Keen, Andrew. 2010. *Kult amatera*. Fraktura. Zaprešić.
- [4] Mare, Admire; Keith, Henrik; Marimbe, Simbiso; Mukundu, Rashweat. 2018. *Citizen Journalism Guidelines: An Electoral Reporting in Zimbabwe*. International Media Support. [S. l.].
- [5] Peruško, Zrinjka. 2011. *Uvod u medije*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
- [6] Zelenika, Ratko. 2000. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka.

Zbornici radova:

- [1] Lewis, Seth C. 2010. „Citizen Journalism: Motivations, Methods and Momentum“. U: McCombs, Maxwell E.; Willard Hinsley, Amber; Kaufhold, Kelly; Lewis, Seth C. (ur.). *The future of News: An Agenda of Perspectives*. Cognella. San Diego. 59-76.
- [2] Vilović, Gordana. 2014. „Etičnost masovnog komuniciranja“. U: Malović, Stjepan. *Masovno komuniciranje*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb. 229–267.

Časopisi:

- [3] Mučalo, Marina; Šop, Silvije. 2008. „Nova publika novih medija“. *Informatologia*. Hrvatsko komunikološko društvo. Zagreb. 51-55. <https://hrcak.srce.hr/21831> (dostupno 16.09.2019.)
- [4] Grbeša, Marijana. 2005. „Križa javnog komuniciranja i ideja građanskog novinarstva“. *Političko obrazovanje*. Hrvatsko politološko društvo. Zagreb. 184-196.

Završni radovi i doktorske disertacije:

- [5] Licitar, Jasna. 2018. *Citizen journalism: Bachelor Thesis*. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- [6] Husejnefendić, Šejn. 2015. *Građansko novinarstvo u funkciji demokratske tranzicije postkomunističkih društava – studija slučaja Bosne i Hercegovine: doktorska disertacija*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Tuzli. Tuzla.

Internetski/elektronički izvori:

- [7] Šaljite nam vijesti! Nova nagrada za Lipanj je stigla!, 2019, <https://evarazdin.hr/zanimljivosti/saljite-nam-vijesti-nova-nagrada-za-lipanj-je-stigla-378209/> (dostupno 04.07.2019.)
- [8] Čitatelj poslao fotografije nakon što se urušio komad žbuke na Autobusnom kolodvoru, 2017, <https://evarazdin.hr/nasim-krajem/citatelj-poslao-fotografije-nakon-sto-se-urusio-komad-zbuke-na-autobusnom-kolodvoru-364343/> (dostupno 04.07.2019.)
- [9] [Foto] Upravo: Kod Đurđevca nagazio na bankinu i skoro se prevrnuo, 2019, https://epodravina.hr/foto-upravo-kod-durdevca-nagazio-na-bankinu-i-skoro-se-prevrnuo/?meta_refresh=true (dostupno 04.07.2019.)
- [10] Jutro u Čakovcu: Kauč predviđen za krupni otpad im poslužio kao mjesto za odmor, 2019, <https://emedjimurje.rtl.hr/vijesti/drustvo/3544169/jutro-u-cakovcu-kauc-predvidjen-za-krupni-otpad-im-posluzio-kao-mjesto-za-odmor/> (dostupno 04.07.2019.)

Popis slika i grafikona

Popis slika:

Slika 3.1. Screenshot teksta portala Evarazdin.hr ^[24]	16
Slika 3.2. Screenshot fotografije čitatelja na portalu Evarazdin.hr ^[25]	17
Slika 3.3. Screenshot fotografije čitatelja na portalu Epodravina.hr ^[26]	17
Slika 3.4. Screenshot fotografije i teksta čitatelja na portalu Emedjimurje.rtl.hr ^[27]	18

Popis grafikona:

Grafikon 4.2.1. Struktura ispitanika prema spolu	21
Grafikon 4.2.2. Struktura ispitanika prema dobi	21
Grafikon 4.2.3. Struktura ispitanika prema razini obrazovanja	22
Grafikon 4.2.4. Struktura ispitanika prema radnom odnosu	23
Grafikon 4.2.5. Jesu li ispitanici upoznati s pojmom građansko novinarstvo?	24
Grafikon 4.2.6. Je li građansko novinarstvo pozitivno?	25
Grafikon 4.2.7. Stav ispitanika prema eventualnoj dominaciji građanskog novinarstva	26
Grafikon 4.2.8. U kojoj mjeri građanski novinar mora biti educiran?	27
Grafikon 4.2.9. Doprinosi li građansko novinarstvo demokratizaciji društva?	28
Grafikon 4.2.10. Objavljuju li građani novinari vijesti koje profesionalci izbjegavaju?	29
Grafikon 4.2.11. Treba li poticati građansko novinarstvo?	30
Grafikon 4.2.12. Utječe li građansko novinarstvo pozitivno na profesionalno novinarstvo?	31
Grafikon 4.2.13. Može li građansko novinarstvo zamijeniti profesionalno novinarstvo?	32